

Wanda Tetzlaff

Sprawozdanie z działalności Muzeum Archeologicznego w Poznaniu w roku 1978

Report on the activity of the Archaeological Museum in Poznań in 1978

Tätigkeitsbericht des Archäologischen Museums in Poznań in 1978

Podstawowe swoje zadania — działalność naukowo-badawczą i oświatową — realizowało Muzeum w oparciu o roczny plan pracy, zatwierdzony przez Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego w Poznaniu.

W okresie sprawozdawczym pracownicy Muzeum prowadzili badania wykopaliskowe na 7 obiektach archeologicznych, w tym 3 stanowiska objęte były badaniami ratowniczymi. Na 72 stanowiskach przeprowadzono badania powierzchniowe.

Muzeum wydało drukiem 5 pozycji o łącznej objętości 16,3 ark. wyd. Pracownicy naukowcy opublikowali ogółem 22 artykuły a wiele prac znajduje się w przygotowaniu.

W okresie sprawozdawczym zbiory Muzeum powiększyły się o 27 pozycji inwentarzowych.

W zakresie działalności naukowo-oświatowej kontynuowano imprezy, które na stałe już weszły do programu działań Muzeum. Były to „Wtorki muzealne”, „Niedzielne poranki filmowe” i „Tydzień archeologii”.

Codziennie, z wyjątkiem poniedziałków i dni poświęconych, od godz. 10⁰⁰ do 18⁰⁰, czynna była wystawa stała pt. „Pradzieje Wielkopolski” i „Początki i rozwój Starego Miasta w Poznaniu do XV w.” oraz eksponowane aktualnie w Muzeum wystawy czasowe.

Na terenie Czechosłowacji w dalszym ciągu eksponowano wystawę pt. „Skarby archeologiczne z Wielkopolski”.

Nową inicjatywą oświatową było objęcie przez Muzeum Archeologiczne w Poznaniu patronatu kulturalnego nad gminą Dominowo, woj. poznańskie. Będzie on polegał na udzielaniu pomocy i opieki w działalności imprezowej, wystawienniczej, odczytowej i in. a także w tworzeniu drugiej nitki „Szlaku Piastowskiego”, prowadzącej do Rezerwatu Archeologicznego w Gieczu.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA

Badania terenowe

Januszkowo, woj. Bydgoszcz, stan. 25. Badania wykopaliskowe prowadzono na stanowisku wydmy z dolnego mezolitu (kultura komornicka).

Uzyskano 2337 wyrobów krzemiennych, w tym 206 rdzeni i narzędzi. Badania finansowane były przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, trwały od 26 VII do 4 VIII a prowadził je dr. A. Prinke.

Budzyń, woj. Piła, stan. 1. Zapoczątkowano ratownicze badania wykopaliskowe osady wydmy kultury pucharów lejkowatych (faza wiórecka). Odkryto 2 rozległe jamy (półziemianki?), z których jedna zawierała bogate wyposażenie pracowni kamieniarskiej w postaci brył surowca sialnego, płyt szlifierskich, tłuczków, podkładek kamiennych oraz półfabrykatów i gotowych okazów gładzonych narzędzi kamiennych. Badania trwały od 10 do 19 VIII, finansował je Wojewódzki Konserwator Zabytków (dalej: WKZ) w Pile a prowadził dr. A. Prinke.

Mrowino, woj. Poznań, stan. 3. Kontynuowano ratownicze badania wykopaliskowe osady kultury pucharów lejkowatych (faza lubońska). Odkryto 24 jamy (nr 89-112), w tym 5 jam paleniskowych. Znalaziono liczne fragmenty naczyń, m. in. uchwyt naczynia w kształcie główki zwierzęcej, poza tym fragmenty przేశlików glinianych, siekierkę krzemioną, fragmenty siekierki i toporów kamiennych, żarna i rozcieracze do żaren oraz płytki kamienne do wygładzania powierzchni narzędzi. Na terenie osady natrafiono ponadto na pochówek ludzki kultury amfor kulistych. Badania trwały od 27 VI do 2 VIII, kierowała nimi mgr W. Tetzlaff a finansował WKZ w Poznaniu.

Ląd, woj. Konin, stan. 1. Kontynuowano wieloletnie badania wykopaliskowe wczesnośredniowiecznego grodziska. Eksplorowano wykop przez grodzisko po linii płn.-płd. Uzyskano przekrój przez wał drewniano-ziemny z X w. Na jego skłonie odkryto ślady osadnictwa z XI i XII w. z piecem glinianym i licznymi zabytkami żelaznymi i szklanymi. W wale z X w. odkryto przedmiot rogowy (amulet) z wyobrażeniem łasicy. Badania trwały od 25 VII do 31 VIII. Finansowała je Muzeum Archeologiczne w Poznaniu a prowadziła mgr M. Zeylandowa przy współudziale mgr K. Dębskiej-Luty i mgr A. Lipińskiej.

Moraczewo, woj. Poznań, stan. 1. Kontynuowano badania wykopaliskowe grodziska wczesnośredniowiecznego z VIII/IX - XI w. Założono 4 nowe wykopy w celu odsłonięcia podstawy kamiennej wału

grodu starszego (VIII/IX - pocz. X w.). Odkryto fragmenty budowli słupowej grodu starszego oraz podobnego obiektu z grodu młodszego (X - pocz. XI w.). Stwierdzono, że podczas budowy nowego grodu rozsypano część wschodnią wału grodu starszego, zasypując fosę i wyrównując teren. Prace wykopaliskowe trwały od 5 VI do 30 IX, finansował je WKZ w Poznaniu z budżetu centralnego a prowadził mgr Cz. Strzyżewski pod kierunkiem dr. W. Błaszczyka i przy współudziale mgr Z. Szulczyńskiego.

Pudliszki, woj. Leszno, stan. 6. Kontynuowano ratownicze badania wykopaliskowe wczesnośredniowiecznego cmentarzyska kurhanowego. Zbadano 2 dalsze kurhany z brukami kamiennymi. Nie zawierały one pochówków ani wyposażenia (groby symboliczne — kenotafy). Badania prowadzone były z funduszu WKZ w Lesznie i trwały od 21 VI do 21 VII. Kierował nimi dr A. Prinke.

Poznań — Brama Wroniecka. Odsłonięto architekturę „węzła bramnego” Bramy Wronieckiej z fragmentami murów miejskich (pięć faz: od końca XIII do XVIII w.). Ustalono pierwotne poziomy (bruki) wjazdu. Od strony miasta przy miejskim murze obronnym (starszym) odsłonięto fragment ul. Okrężnej wzgl. Przymurnej. Odkryto drewniane rurociągi z XIII do XVIII w. Prace wykopaliskowe trwały od 1 IV do 30 XII, finansowane były przez Muzeum Archeologiczne w Poznaniu a prowadził je dr W. Błaszczyk przy współudziale mgr Z. Karolczaka. W trakcie badań kierowano również pracami konserwatorskimi przy zewnętrznym murze miejskim z poł. XV w. oraz przy części murów Bramy Wronieckiej, prowadzonymi przez PP PKZ.

W wyniku badań powierzchniowych odkryto 72 nowe stanowiska.

W Poznaniu sprawowano nadzór archeologiczny prac budowlanych na terenie posesji przy Starym Rynku 84.

W ramach wieloletniej już współpracy z Polską Stacją Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego w Kairze doc. dr hab. L. Krzyżaniak kontynuował badania wykopaliskowe osady i cmentarzyska ze schyłku IV tysiąclecia p.n.e. w Kadero (Sudan). Badania trwały od 20 XI do 20 XII. Natomiast w czasie od 10 IX do 10 XI kierował również pracami wykopaliskowymi w Minshat Abu Omar (Egipt) na terenie wielokulturowego cmentarzyska (odkryto 20 grobów z czasów I dynastii oraz 109 grobów późnorzymskich, koptyjskich i muzułmańskich). Badania te prowadzone były w ramach międzynarodowej ekspedycji badawczej, współorganizowanej przez Polską Stację Archeologii Śródziemnomorskiej UW w Kairze.

Zbiory i archiwum naukowe

Do inwentarza zabytków wpisano 27 pozycji, w tym z własnych badań terenowych pochodzi 5 pozycji, z darów — 13 pozycji, z interwencji terenowych — 1 pozycja i z zakupu — 8 pozycji. W księdze wpływu muzealiów zainwentaryzowano 22 pozycje, w księdze ruchu muzealiów — 840 pozycje. Katalog rzeczowy zabytków powiększył się o 1362 pozycje.

W archiwum naukowym sporządzono spisy zawartości 114 teczek z archiwaliami dot. miejscowości z b.

powiatów Chodzież i Czarnków. Założono i zainwentaryzowano 6 nowych teczek dla materiałów archiwalnych z terenu woj. poznańskiego. Zakupiono i zainwentaryzowano 12 map. Do katalogu fotograficznego wprowadzono nowe hasła i uporządkowano część katalogu dotyczącą epoki kamienia i epoki brązu. Skatalogowano 896 pozycje katalogu fotograficznego.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

W roku 1978 Muzeum wydało drukiem 5 pozycji o łącznej objętości 16,3 arkuszy wydawniczych:

- Artur Ciemnoczołowski, *Twórczość artystyczna Anny i Janusza Berszów inspirowana przez archeologię*, obj. 0,3 ark. wyd., nakł. 500 egz. (składanka).
- Zenon Głogowski, *Stanisław Hiszpański jako malarz starożytności*, obj. 0,2 ark. wyd., nakł. 1000 egz. (składanka).
- Gród wczesnośredniowieczny w Łądzie nad środkową Wartą (Materiały z seminarium nt. Badania archeologiczne w Łądzie. Próba interpretacji przynależności plemiennej i funkcji grodu, 26 i 27 VI 1974), „Biblioteka Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. 4, (red. W. Błaszczyk), obj. 12 ark. wyd., nakł. 600 + 22 egz.
- Ljubaša Popović, *Grecko-iliryskie skarby z Jugostawii*, obj. 0,3 ark. wyd., nakł. 1500 egz. (składanka).
- Wanda Tetzlaff, „Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. 1-25, *Indeks*, obj. 3,5 ark. wyd., nakł. 600 + 25 egz.

Ponadto wydano drukiem i rozprawdono na terenie Poznania afisze informujące o eksponowanych w Muzeum wystawach czasowych oraz o wykładach popularno-naukowych wygłaszanych w ramach „Wtorków muzealnych”. Wydano także ulotki informujące o organizowanych w Muzeum imprezach oświatowych („Wtorki muzealne”, „Niedzielne poranki filmowe”, „Tydzień archeologii”) i o konkursie dla młodzieży szkolnej.

Prace opublikowane przez pracowników Muzeum:

Włodzimierz Błaszczyk

- *Portret 120-letniego Muzeum*, „Z Otchłani Wieków”, R. 44:1978, nr 1, s. 53 - 60;
- Przedmowa, [w:] „Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. 1 - 25, *Indeks*, s. 5.
- *Przeszłość dla przyszłości*, „Z Otchłani Wieków”, R. 43:1977, nr 3, s. 237 - 239,
- *Výstava pod názvem Archeologické klenoty Velkopolska — přehledka nejvzácnějších historických památek Archeologického Muzea v Poznani v Moravském Muzeu v Brně*, „Časopis Moravského Musea”, t. 63:1978, nr 2, s. 287 - 289,
- Wstęp, [w:] *Gród wczesnośredniowieczny w Łądzie nad środkową Wartą* (Materiały z seminarium nt. Badania archeologiczne w Łądzie. Próba interpretacji przynależności plemiennej i funkcji grodu, 26 i 27 VI 1974), „Biblioteka Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. 4, s. 7 - 12,
- Zamknięcie sesji, [w:] *Gród wczesnośredniowieczny w Łądzie...*, s. 161 - 165.

Krystyna Dębska-Luty i Aleksandra Lipińska

- *Osadnictwo w dorzeczu środkowej Warty w okresie wpływów rzymskich i wczesnego średniowiecza*, [w:] *Gród wczesnośredniowieczny w Łądzie...*, s. 85 - 107.

Zenon Głogowski

- *Stanisław Hiszpański jako malarz starożytności* (składanka).

Lech Krzyżaniak

- *Badania wykopaliskowe w Kadero, w Sudanie*, „Materiały Informacyjne” PAN, nr 4:1978, s. 512 - 515,

- *More on the Kadero Neolithic Human Remains*, „Current Anthropology”, t. 19:1978, nr 3, s. 635 - 636,
  - *New archaeozoological studies on animal remains from the Neolithic Kadero*, „Nyame Akuma. A Newsletter of African Archaeology”, nr 11:1977, s. 56,
  - *New data concerning the cultural status of the Valley of the Upper (main) Nile in Pre-Meroitic times*, „Études Nubiennes — Colloque de Chantilly, 2-6 Juillet 1975”, Le Caire 1978, s. 165 - 174,
  - *New light on early food-production in the Central Sudan*, „Journal of African History”, t. 19:1978, nr 2, s. 159 - 172,
  - *VIII Panafrykański Kongres Prahistorii i Studiów Czwartorzędowych (Nairobi, 4-11 IX 1977 r.)*, „Nauka Polska”, R. 26:1978, nr 5, s. 97 - 99,
  - *III Międzynarodowe Sympozjum Nubiologiczne (Cambridge, 3-8 VII 1978)*, „Nauka Polska”, R. 26:1978, nr 11 - 12, s. 131 - 132.
- Andrzej Prinke i Janusz Skoczylas
- Rec.: J. Štelcl, J. Malina, *Zakłady petroarcheologie*, Brno 1975, „Przegląd Archeologiczny”, t. 25:1977, s. 197 - 199.
- Czesław Strzyzewski
- *Skarby archeologiczne z Wielkopolski* (składanka dot. wystawy w Muzeum im. Wiktora Stachowiaka w Trzciance).
  - *Wyniki badań archeologicznych w okolicy Trzcianki w latach 1976 - 1977*, „Informator Muzeum im. Wiktora Stachowiaka w Trzciance”, nr 2:1978, s. 27 - 40.
- Wanda Tetzlaff
- „Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. 1 - 25, *Indeks*, Poznań 1978.
  - *Wyniki badań wykopaliskowych osady kultury pucharów lejkowatych w Mrowinie, woj. Poznań, przeprowadzonych w latach 1973 - 1975*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 30:1978, s. 57 - 70.
- Maria Zeylandowa
- *Badania archeologiczne na wczesnośredniowiecznym grodzisku w Łądzie*, „Rocznik Koniński”, t. 6:1978, s. 135 - 149.
  - *Wyniki badań archeologicznych w Łądzie (próba interpretacji przynależności plemiennej i funkcji grodu)*, [w:] *Gród wczesnośredniowieczny w Łądzie...*, s. 33 - 44.

Ponadto w „Informatorze Archeologicznym, Badania, rok 1977”, Warszawa 1978, ukazało się 12 komunikatów pracowników Muzeum (W. Błaszczyk — 1, K. Dębska-Luty — 1, Z. Karolczak — 3, E. Naumowicz-Śmigielka — 1, A. Prinke — 3, Cz. Strzyzewski — 1, W. Tetzlaff — 2). W „Biuletynie Informacyjnym Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków”, nr 125 i 126, zamieszczono 2 komunikaty (L. Krzyżaniak).

W przygotowaniu znajdują się dalsze publikacje pracowników naukowych Muzeum.

Badania pomocnicze

W Zakładzie Antropologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu opracowywano ludzkie szczątki kostne z grobu kultury amfor kulistych w Mrowinie, z wczesnośredniowiecznych cmentarzysk w Łądzie i w Poznaniu oraz ze średniowiecznego cmentarzyska kurhanowego w Pudliszkach. W Zakładzie Anatomii Patologicznej Akademii Medycznej w Szczecinie podjęto badania paleopatologiczne szkieletów z wczesnośredniowiecznego cmentarzyska w Łądzie.

Oznaczeń zwierzęcych szczątków kostnych z osad neolitycznych w Mrowinie i w Kadero (Sudan), z wczesnośredniowiecznego grodziska w Łądzie i ze średniowiecznego stanowiska na Starym Mieście w Poznaniu dokonywano w Instytucie Zoologii Stosowanej Akademii Rolniczej w Poznaniu.

Materiały archeobotaniczne z wymienionego już stanowiska w Kadero opracowywano w Pracowni Paleobotanicznej IHKM PAN w Poznaniu.

Zebrania i narady wewnątrzmuzealne.

W roku 1978 odbyły się w Muzeum 3 zebrania naukowe, na których dr W. Błaszczyk przedstawił wyniki badań wykopaliskowych prowadzonych w Poznaniu na terenie Bramy Wronieckiej (2 wykłady w miejscu wykopalisk) a doc. dr hab. L. Krzyżaniak złożył relację z obrad VIII Kongresu Prahistorii Afryki i Studiów Czwartorzędowych w Nairobi (Kenia).

Bieżące sprawy muzealne omawiano na posiedzeniach kolegium (9 posiedzeń) z udziałem dyrekcji Muzeum, przewodniczącego Rady Zakładowej i sekretarza Podstawowej Organizacji Partyjnej oraz kierowników działów naukowych i pracowni technicznych. Odbyły się również 4 posiedzenia zespołu dydaktycznego.

Czterokrotnie zebrała się Komisja Zakupu Muzealiów.

Dla członków Podstawowej Organizacji Partyjnej, Rady Zakładowej i dla kierowników działów naukowych zorganizowano 8 szkoleń ideologicznych.

Odbywały się również szkolenia wartowników straży przemysłowej.

Współpraca z innymi instytucjami i towarzystwami naukowymi w kraju

W ramach wieloletniej już współpracy z Katedrą Archeologii UAM w Poznaniu, studenci III i IV roku archeologii odbyli w Muzeum obowiązkową praktykę muzealną. Dla studentów IV i V roku archeologii doc. dr hab. L. Krzyżaniak prowadził wykład monograficzny pt. „Kultury neolityczne i eneolityczne we wschodniej części basenu Morza Śródziemnego”. Mgr A. Sikorski prowadzi z Katedrą Archeologii wspólne badania nad zagadnieniem stosunków słowiańsko-germańskich i polsko-niemieckich na Pomorzu Zachodnim oraz uczestniczył w badaniach powierzchniowych prowadzonych przez Katedrę w rejonie Biało-gardu.

W Katedrze Antropologii UAM w Poznaniu opracowywano materiały antropologiczne uzyskane w wyniku badań wykopaliskowych prowadzonych w Chodzieży, Łądzie, Mrowinie, Poznaniu i Pudliszkach a w Akademii Medycznej w Szczecinie podjęto paleopatologiczne badania szkieletów z wczesnośredniowiecznego cmentarzyska w Łądzie.

Mgr A. Lipińska nawiązała współpracę z Zakładem Krystalografii UAM, który podjął się badań nad składem mineralogicznym gliny użytej do wyrobu ceramiki wczesnośredniowiecznej z Łądu.

Dr A. Prinke współpracował z Katedrą Geologii UAM w Poznaniu oraz z Instytutem Nauk Geologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego prowadząc badania nad użytkowaniem surowców kamiennych w neolicie.

Z Instytutem Zoologii Stosowanej Akademii Rolniczej w Poznaniu współpracuje Muzeum w zakresie opracowywania zwierzęcych szczątków kostnych uzyskanych w wyniku badań wykopaliskowych w Chodzieży, Łądzie, Mrowinie i Poznaniu.

Muzeum kontynuuje współpracę z Centralnym Laboratorium IHKM PAN w Warszawie, które prze-

prowadza metaloznawcze badania zabytków brązowych z terenu Wielkopolski.

Materiały archeobotaniczne z Kadero (Sudan) opracowywano w Pracowni Paleobotanicznej IHKM PAN w Poznaniu.

W ramach trwającej już od wielu lat współpracy z Polską Stacją Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego w Kairze doc. dr hab. L. Krzyżaniak prowadził badania wykopaliskowe w Kadero (Sudan) i w Minshat Abu Omar (Egipt). Jest również przewodniczącym Komitetu organizacyjnego mającego się odbyć w Poznaniu, w 1980 roku, międzynarodowego sympozjum nt. genezy i wczesnej fazy rozwoju gospodarki wytwórczej w Afryce półn-wsch. organizowanego przez Polską Akademię Nauk — Oddział w Poznaniu we współpracy z Muzeum Archeologicznym w Poznaniu.

Muzeum współpracowało ściśle z Biurem Dokumentacji Zabytków w Lesznie: dr A. Prinke prowadził badania wykopaliskowe w Pudliszkach oraz badania powierzchniowe na terenie gmin Przemęt i Włoszakowice, natomiast mgr A. Wojciechowska sprawowała nadzór konserwatorski nad średniowiecznymi konstrukcjami drewnianymi na terenie Rezerwatu Archeologicznego we Wschowie.

Dr A. Prinke współpracował również z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Pile podejmując badania wykopaliskowe w Budzynie. Z WKZ w Pile współpracował także mgr Cz. Strzyżewski prowadząc badania nad osadnictwem pogranicza wielkopolsko-pomorskiego.

Na polecenie Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu mgr E. Naumowicz-Smigielska oraz doc. dr hab. L. Krzyżaniak oddelegowani zostali do prac przy organizowaniu wystawy stałej w Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie.

W 1978 r. Muzeum nawiązało współpracę z Urzędem Gminy w Dominowie, obejmując nad gminą patronat kulturalny.

Uczniowie Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych w Poznaniu dwukrotnie w ciągu roku sprawozdawczego odbyli w Muzeum 4-tygodniowe praktyki zawodowe.

Niektórzy pracownicy naukowemu Muzeum są członkami różnych komisji i towarzystw naukowych. Członkami Komisji Archeologicznej PAN — Oddział w Poznaniu są: dr W. Błaszczyk (członek prezydium), dr St. Jasnosz i doc. dr hab. L. Krzyżaniak a członkami Komisji Archeologicznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk — dr St. Jasnosz (sekretarz Komisji) oraz doc. dr hab. L. Krzyżaniak i dr A. Prinke. Doc. dr hab. L. Krzyżaniak jest również członkiem Rady Naukowej Zakładu Archeologii Śródziemnomorskiej PAN w Warszawie. Dr W. Błaszczyk jest prezesem Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego — Oddział w Poznaniu. Sekretarzem PTAiN jest Z. Smoleniowa a członkiem zarządu mgr Z. Pieczyński. Dr W. Błaszczyk jest także członkiem Komisji Badań Regionalnych PAN — Oddział w Poznaniu, Rady Naukowej Zespołu Koordynacyjnego d/s Uporządkowania i Zagospodarowania Szlaku Piastowskiego, Rady Ochrony Dóbr Kultury przy Urzędzie m. Poznania oraz Wielkopolskiego Towarzystwa Kulturalnego (członek zarządu). Z. Smo-

leniowa jest członkiem Towarzystwa Miłośników Miasta Poznania oraz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (członek zespołu d/s koordynacji zbiorów i informacji naukowej).

Współpraca z zagranicą

Współpraca naukowa z zagranicą polegała — tak jak i w latach poprzednich — na wymianie wydawnictw, wymianie wystaw i na kontaktach personalnych.

Wymianę wydawnictw prowadziło Muzeum z 339 placówkami naukowymi.

W trzech miastach na terenie Czechosłowacji eksponowana była wystawa „Skarby archeologiczne z Wielkopolski”. Znajdowała się ona kolejno w Kosczychach, Czeskim Cieszynie i Czeskich Budziejowicach.

W salach wystaw czasowych naszego Muzeum eksponowana była wystawa pt. „Grecko-iliryskie skarby z Jugosławii”, której organizatorem było Muzeum Narodowe w Belgradzie.

W okresie sprawozdawczym Muzeum gościło 9 archeologów z następujących krajów: Czechosłowacja (2), Francja (1), Holandia (1), Jugosławia (1), Niemiecka Republika Demokratyczna (2) i Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (2).

Za granicę wyjeżdżało również 9 pracowników Muzeum. Doc. dr hab. L. Krzyżaniak uczestniczył w obradach III Międzynarodowego Sympozjum Studiów Nubiologicznych w Cambridge (Wielka Brytania). Prowadził również badania wykopaliskowe w Kadero (Sudan) i w Minshat Abu Omar (Egipt). W Poczdamie (NRD) odbyło się II Międzynarodowe Sympozjum pt. „Mezolit w Europie”, w którym wziął udział dr A. Prinke. Do Czechosłowacji w celu montażu i otwarcia wystawy „Skarby archeologiczne z Wielkopolski” wyjeżdżały: mgr M. Zeylandowa i K. Kucharska (Koszycy) oraz mgr W. Tetzlaff i J. Kędelska (Czeski Cieszyn). W Halle (NRD), w ramach bezdeewizowej wymiany osobowej z Landesmuseum für Vor- und Frühgeschichte, przebywał wicedyr. M. Spychalski i dr St. Jasnosz. Mgr Z. Pieczyński prowadził w muzeum w Kolonii (RFN) studia porównawcze nad materiałem zabytkowym z wczesnej epoki brązu.

Sympozja, zjazdy, konferencje, sesje i posiedzenia naukowe

W obradach II Międzynarodowego Sympozjum „Mezolit w Europie”, które odbyło się w Poczdamie (NRD) w dniach 2-8 IV, wziął udział dr A. Prinke (referat).

W dniach 2-9 VIII doc. dr hab. L. Krzyżaniak uczestniczył w III Międzynarodowym Sympozjum Studiów Nubiologicznych w Cambridge (Wielka Brytania), wygłaszając również referat.

W Międzynarodowym Sympozjum pt. „Informatyka naukowa”, które odbyło się w Białejewku k/Poznania (16 X), uczestniczył dr W. Błaszczyk.

Z. Smoleniowa brała udział w Krajowym Zjeździe Delegatów PTAiN w Gorzowie (20-21 V).

W III Międzynarodowej Konferencji Archeozoologicznej w Szczecinie (23-26 IV) uczestniczyli: dr W. Błaszczyk (referat) oraz doc. dr hab. L. Krzyżaniak (referat).

Mgr A. Wojciechowska wzięła udział w polsko-niemieckiej konferencji nt. konserwacji zabytków ka-

miennych i z materiałów organicznych, zorganizowanej przez Pracownię Konserwacji Zabytków w Warszawie (6 III) oraz w konferencji poświęconej problemom konserwacji drewna, zorganizowanej przez Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie (5 - 7 IX).

W dniach 20 - 21 X odbyła się w Boszkwie, woj. Leszno, Archeologiczna Konferencja Robocza pt. „Kompleksowe badania archeologiczno-przyrodnicze zbiornika Wonieść oraz badania konserwatorsko-archeologiczne w województwie leszczyńskim”, w której wzięli udział: dr W. Błaszczyk, mgr Z. Pieczyński i dr A. Prinke (2 referaty).

Dr A. Prinke uczestniczył w konferencji organizacyjnej II Międzynarodowego Seminarium Petroarcheologicznego, które odbędzie się we Wrocławiu w 1980 r. Powołany został również do komitetu organizacyjnego seminarium i do komitetu redakcyjnego wydawnictw. Konferencja odbyła się w Karpaczu, w dn. 30 III - 2 IV i zorganizowana była przez Instytut Nauk Geologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego.

W obradach Ogólnopolskiej Konferencji Wojewódzkich Konserwatorów Zabytków Archeologicznych w Pokrzywniej k/Prudnika, woj. Opole (10 - 11 IV) brał udział mgr D. Durezewski.

W Pawłowicach, woj. Leszno, odbyła się sesja naukowa poświęcona życiu i działalności dr Bolesława Erzepkiego, zorganizowana przez Leszczyńskie Towarzystwo Kulturalne (29 IX). Wzięła w niej udział mgr J. Kaczmarkowa (referat).

Dr W. Błaszczyk i mgr Z. Pieczyński uczestniczyli w sesji naukowej zorganizowanej w Łodzi z okazji 70-lecia urodzin i 50-lecia pracy naukowej prof. dr Konrada Jazdzewskiego (16 - 17 XI). Dr W. Błaszczyk wziął także udział w sesji naukowej z okazji 150-lecia Biblioteki Kórnickiej (21 X) oraz w sesji nt. „Kartografia historyczna Poznania” zorganizowanej przez Komisję Badań Regionalnych PAN — Oddział w Poznaniu (27 X).

W zebraniach i naradach w Wydziale Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu oraz w sesjach wyjazdowych dot. zorganizowania wystawy stałej w Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie uczestniczyli doc. dr hab. L. Krzyżaniak i mgr E. Naumowicz-Śmigielska.

Dr W. Błaszczyk brał udział w posiedzeniach Rady Ochrony Dóbr Kultury przy Konserwatorze Zabytków m. Poznania i Rady Naukowej Zespołu Koordynacyjnego d/s Uporządkowania i Zagospodarowania Szlaku Piastowskiego.

Ponadto poszczególni pracownicy naukowcy Muzeum brali udział w zebraniach naukowych organizowanych przez Komisję Archeologiczną PAN — Oddział w Poznaniu, Komisję Badań Regionalnych PAN — Oddział w Poznaniu, Komisję Archeologiczną Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Zakład Archeologii Wielkopolski IHKM PAN w Poznaniu, Polskie Towarzystwo Archeologiczne i Numizmatyczne — Oddział w Poznaniu.

Podnoszenie kwalifikacji zawodowych

Anna Błaszczyk uzyskała tytuł magistra wychowania plastycznego w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych w Poznaniu.

Biblioteka naukowa

W roku 1978 księgozbiór biblioteki powiększył się o 683 tomy, w tym 390 tomów wydawnictw zwartych i 293 tomy czasopism. Stan księgozbioru na dzień 31 XII 1978 r. wynosił 29426 woluminów, co stanowiło 14198 pozycji w księdze inwentarzowej wydawnictw zwartych i 15228 pozycji w księdze inwentarzowej czasopism.

Muzeum prowadziło wymianę z 89 placówkami naukowymi w kraju i z 339 placówkami zagranicznymi. Łącznie w ramach wymiany wysłano 50 tomów a użytko 451 tomy.

W ramach prac katalogowych (katalog alfabetyczny, rzeczowy i katalog analityczny artykułów zawartych w czasopismach i w wydawnictwach seryjnych) wykonano 5502 karty.

Z końcem roku 1978 liczba czytelników wynosiła 780 osób. W czytelni zanotowano 3400 odwiedzin, udostępniono czytelnikom 4180 tomów, w tym 1127 tomów wypożyczono na zewnątrz a 3053 tomy udostępniono na miejscu. Prowadzono również wymianę międzybiblioteczną.

Pracownie pomocnicze

Pracownia rekonstrukcji ceramiki. Ogółem wyklejono i uzupełniono gipsem 32 całe naczynia, wyklejono 42 duże fragmenty, sklejono 518 małych fragmentów oraz przejrano 30754 ułamki.

Pracownia konserwacji zabytków metalowych i organicznych. Ogółem poddano konserwacji 254 zabytki z brązu, żelaza, skóry, rogu, kości i kamienia. Przeprowadzono również konserwację średniowiecznych drewnianych rur wodociągowych na terenie wykopalisk w Poznaniu oraz elementów średniowiecznej studni drewnianej z Inowrocławia. Sprawowano nadzór konserwatorski nad elementami konstrukcji drewnianych na terenie rezerwatu archeologicznego we Wschowie.

Pracownia kreślarsko-rysunkowa. Projektowano i opracowano graficznie i technicznie wydawnictwa muzealne (wydawnictwa popularnonaukowe, składanki, zaproszenia na otwarcia wystaw). Wykonano 336 rysunków zabytków oraz przerysowano 9 planów i map.

Pracownia plastyczna. Projektowano i wykonywano plansze informujące o eksponowanych w Muzeum wystawach czasowych oraz planszę na wystawę oświatową w Domu Handlowym „Alfa”. Wykonano 1739 rysunków zabytków oraz przerysowano 66 planów i map. Wykonano także 17 gipsowych kopii zabytków.

Pracownia fotograficzna. W pracowni wykonywano również prace fotograficzne dla Konserwatora Zabytków m. Poznania. Ogółem wykonano 2718 zdjęć i reprodukcji, 12908 odbitek i powiększeń oraz 585 przeźroczy, w tym dla Muzeum — 2484 zdjęcia i reprodukcje, 11742 odbitki i powiększenia i 579 przeźroczy a dla Konserwatora Zabytków m. Poznania — 234 zdjęcia i reprodukcje, 1166 odbitek i powiększeń oraz 6 przeźroczy. Do księgi inwentarzowej negatywów wpisano 1142 pozycje (nr inw. 31563 - 32704).

Konserwator Zabytków Archeologicznych

Konserwator Zabytków Archeologicznych przeprowadził na terenie Poznania i woj. poznańskiego 7 interwencji konserwatorskich i wizji lokalnych na przypadkowo odkrytych i na znanych już stanowiskach archeologicznych.

Wydano 3 zezwolenia na prowadzenie badań wykopaliskowych obiektów archeologicznych znajdujących się na terenie woj. poznańskiego. Zezwolenia te wydano dla Muzeum Archeologicznego w Poznaniu i Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie.

Na zagrożonym stanowisku archeologicznym w Mrowinie prowadzono ratownicze badania wykopaliskowe: wyniki ich omówiono już powyżej, w części poświęconej badaniom wykopaliskowym.

Opracowano mapy stanowisk archeologicznych na terenie gmin Czarniejewo, Dominowo, Kiszkowo, KłECKO, Łubowo i Skoki dla potrzeb Biura Planowania Przestrzennego przy Urzędzie Wojewódzkim w Poznaniu oraz mapę grodzisk na terenie woj. poznańskiego dla Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-OŚWIATOWA

Wystawy stałe

Codziennie od godz. 10⁰⁰ do 18⁰⁰, z wyjątkiem poniedziałków i dni poświęconych, czynne były wystawy stałe pt. „Pradzieje Wielkopolski” oraz „Początki i rozwój Starego Miasta w Poznaniu do XV wieku”.

Na terenie b. klasztoru dominikańskiego przy ul. Garbary (Muzeum prowadziło tam badania wykopaliskowe) znajduje się Rezerwat Archeologiczno-Architektoniczny wraz z kilkoma gablotami, w których przedstawiono wyniki badań na tym obiekcie.

Wystawy czasowe, objazdowe i inne

W 1978 r. eksponowanych było w Muzeum 5 wystaw czasowych, z których cztery — „Najcenniejsze skarby gromadzone od 120 lat w Muzeum Archeologicznym w Poznaniu” (wystawa otwarta w 1977 r.), „Handlowe spotkania nad Wartą w starożytności i średniowieczu”, „Twórczość artystyczna Anny i Janusza Berszów inspirowana przez archeologię” i „Stanisław Hiszpański jako malarz starożytności” — przygotowane zostały przez Muzeum Archeologiczne w Poznaniu, natomiast organizatorem piątej wystawy — „Grecjo-iliryskie skarby z Jugosławii” — było Muzeum Narodowe w Belgradzie.

Wystawę stałą i wystawy czasowe zwiedziło ogółem 16195 osób.

Wystawa „Skarby archeologiczne z Wielkopolski” eksponowana była w trzech miastach na terenie Czechosłowacji: w Koszycach, Czeskim Cieszynie i w Czeskich Budziejowicach.

Muzeum było również organizatorem dwóch wystaw objazdowych: „Z pradziejów Ziemi Nadnoteckiej”, która eksponowana była w Muzeum Okręgowym im. Stanisława Staszica w Pile oraz „Skarby archeolo-

giczne z Wielkopolski” przeznaczonej dla Muzeum im. Wiktora Stachowiaka w Trzciance.

Przygotowano także 4 wystawy oświatowe. Wystawa pt. „Wprowadzenie do dialektyki plastycznej” (grafika Wojciecha Deresińskiego) eksponowana była w siedzibie Muzeum. Następne wystawy oświatowe to: „Wyniki badań wykopaliskowych na grodzisku wczesnośredniowiecznym w Moraczewie w 1978 r.” eksponowana na terenie wykopalisk w Moraczewie, „120 lat działalności Muzeum Archeologicznego w Poznaniu” — eksponowana w Domu Handlowym „Alfa” w Poznaniu oraz „Spotkania handlowe nad Wartą w starożytności i średniowieczu” — eksponowana w Zbiorczej Szkole Gminnej w Gieczu.

W trzech witrynach na terenie Poznania: na ul. Klasztornej, Fredry i na Dworcu Głównym znajdowały się w ciągu całego roku plansze reklamujące Muzeum oraz informujące o eksponowanych w nim wystawach czasowych. Plansze informujące o aktualnych wystawach czasowych oraz o odbywających się w Muzeum odczytach popularno-naukowych w ramach „Wtorków muzealnych” umieszczano również przed gmachem Muzeum.

„Wtorki muzealne”

W roku 1978 kontynuowano IX cykl „Wtorków muzealnych”, w ramach którego odbywały się spotkania z artystami plastykami, twórcami m. in. w oparciu o motywy archeologiczne. Zorganizowano spotkania z Ryszardem Wojciechowskim, Barbarą Falkowską i Barbarą Hulanicką. W październiku zapoczątkowano X cykl „Wtorków muzealnych”, mających tym razem formę spotkań z muzykami wykrzystującymi w swej twórczości również motywy archeologiczne. W pierwszej części tego cyklu odbyły się spotkania z przedstawicielami szeroko pojętej kultury muzycznej w naszym kraju, a więc z krytykiem muzycznym redaktorem Jerzym Waldorffem, z kierownikiem Muzeum Instrumentów Muzycznych w Poznaniu dr Włodzimierzem Kamińskim oraz z dyrygentem prof. Witoldem Rowickim.

Frekwencja na „Wtorkach muzealnych”: 515 osób.

„XIII Tydzień archeologii”

W ramach trwającego od 13 do 17 XI „XIII Tygodnia archeologii”, zorganizowanego dla młodzieży szkół podstawowych i średnich, odbywały się dwa razy dziennie pokazy filmów oświatowych, poprzedzone słowem wstępnym wprowadzającym w problematykę filmu (dla młodzieży szkół podstawowych) oraz wykładami nt. wyników badań wykopaliskowych prowadzonych przez Muzeum (dla młodzieży szkół średnich). Wykłady wygłosili: mgr Z. Karolczak, dr A. Pinke, mgr Cz. Strzyżewski, mgr W. Tetzlaff i mgr M. Zeylandowa.

W imprezach powyższych wzięło udział 1486 uczniów z 21 szkół.

„Niedzielne poranki filmowe”

Na 18 seansach w ramach „Niedzielnych poranków filmowych” wyświetlono ogółem 53 krótkometrażowe filmy oświatowe, których tematyka dotyczyła archeologii, historii starożytnej, historii, historii sztuki, etnografii itp. Projekcje filmów poprzedzone były sło-

wem wstępnym, które wygłosili: mgr mgr J. Kaczmarkowa (3), H. Krzyżańska (1), B. Panczenko (2), E. Stelmachowska (5), Cz. Strzyżewski (1) i Z. Szulczyński (6).

Frekwencja na „Niedzielnym porankach filmowych”: 2609 osób.

Odczyty popularno-naukowe i pogadanki

Pracownicy naukowemu Muzeum wygłosili na terenie szkół, zakładów pracy, różnych instytucji i klubów 12 odczytów popularnonaukowych, których wysłuchało ogółem 750 osób. Odczyty wygłosili: dr W. Błaszczuk (4), dr St. Jasnosz (1), doc. dr hab. L. Krzyżaniak (3), mgr E. Naumowicz-Śmigielka (1), Z. Smoleńniowa (1) i mgr Cz. Strzyżewski (2).

Na wystawie stałej i wystawach czasowych wygłoszono 12 pogadek dla młodzieży szkół podstawowych, średnich i wyższych oraz dla grupy emerytów. Pogadanki wygłosili: mgr mgr Z. Głogowski (1), B. Panczenko (1), E. Stelmachowska (4) i Z. Szulczyński (6).

Współpraca ze szkołami

Dla młodzieży szkół podstawowych, średnich i wyższych wygłaszano na wystawach w Muzeum pogadanki na następujące tematy: „Życie ludzi pierwotnych”, „Pradzieje Wielkopolski”, „Prasłowianie” i „Początki Państwa Polskiego”.

W Zbiorczej Szkole Gminnej w Gieczu zorganizowano wystawę oświatową pt. „Handlowe spotkania nad Wartą w starożytności i średniowieczu”.

Imprezą adresowaną do młodzieży szkół podstawowych i średnich był „XIII Tydzień archeologii”.

Również dla młodzieży szkół podstawowych i średnich ogłoszony został konkurs plastyczny pt. „Motyw archeologiczny we współczesnej plastyce”. Nadesłano 379 prac. Oprócz nagród indywidualnych i wyróżnień, dwóm szkołom przyznano nagrody zbiorowe za liczny udział w konkursie. Wszyscy nie nagrodzeni uczestnicy konkursu otrzymali nagrody pocieszenia. W uroczystości jego zakończenia wzięli udział przedstawiciele Urzędu Miejskiego w Poznaniu oraz Kuratorium Oświaty i Wychowania.

Współpraca z innymi instytucjami

Pracownicy naukowemu Muzeum wygłosili wykłady popularno-naukowe w Miejskim Ośrodku Kultury w Głogowie, Bibliotece Miejskiej i Gminnej w Obornikach, Klubie Nauczyciela w Ostrowie Wlkp. oraz w Domu Kultury Zakładów Przemysłu Ziemiaczanego w Luboniu. Wykłady wygłosili: dr St. Jasnosz (1), doc. dr hab. L. Krzyżaniak (2), Z. Smoleńniowa (1).

W oknie wystawowym Domu Handlowego „Alfa” w Poznaniu zorganizowano wystawę oświatową pt. „120 lat działalności Muzeum Archeologicznego w Poznaniu”.

Na apel KW PZPR i Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu odnośnie przejęcia przez instytucje kulturalne Poznania patronatu kulturalnego nad gminami woj.

poznańskiego, Muzeum Archeologiczne w Poznaniu przejęło patronat nad gminą Dominowo. Wspólnie z Pałacem Kultury oraz Kuratorium Oświaty i Wychowania w Poznaniu zorganizuje się kiermasze wyrobów ludowych, widowiska plenerowe dotyczące historii Gieczy, itp. Planuje się także organizowanie wystaw oświatowych o tematyce archeologicznej, na terenie gminy wygłaszać się będzie również odczyty popularno-naukowe.

Klub Miłośników Archeologii

Członkowie Klubu Miłośników Archeologii, zrzeszającego 70 członków, zapoznali się w terenie z wynikami badań archeologicznych prowadzonych w Poznaniu przy ul. Wronieckiej oraz w Moraczewie.

Informacja o naukowo-oświatowej działalności Muzeum

Muzeum wydało i rozprzodziło ulotki zawierające szczegółowy program „Wtorków muzealnych”, „XIII Tygodnia archeologii” i „Niedzielnym poranków filmowych” oraz informujące o warunkach konkursu zorganizowanego dla młodzieży szkolnej.

O nowych wystawach czasowych w Muzeum a także o odczytach w ramach „Wtorków muzealnych” informowały również afisze.

Na otwarcia wystaw i inne imprezy oświatowe organizowane przez Muzeum wysyłano osobne zaproszenia (do władz miejskich, partyjnych i związkowych, do instytucji naukowych, muzeów, szkół, i in.).

W „Informatorze Imprez Turystycznych i Kulturalnych” wydawanym co miesiąc przez Wojewódzki Ośrodek Imprez Turystycznych ukazują się informacje o wystawach i innych formach działalności oświatowej Muzeum.

Komunikaty prasowe, radiowe i telewizyjne

W prasie lokalnej o ogólnopolskiej ukazało się 15 artykułów i 32 komunikaty o naukowej i naukowo-oświatowej działalności Muzeum.

Wywiady i audycje nt. działalności Muzeum nadawała również Rozgłośnia Poznańska Polskiego Radia (10) oraz Telewizja Polska (4).

Liczba odbiorców wszystkich form działalności oświatowej Muzeum wyrażała się cyfrą 21555 osób.

DZIAŁALNOŚĆ ADMINISTRACYJNO-GOSPODARCZA

Stan zatrudnienia z końcem roku 1978 wynosił 74 pracowników.

Gratyfikacje jubileuszowe z tytułu 25-lecia pracy zawodowej otrzymały: Z. Smoleńniowa — kierownik biblioteki oraz A. Świerczykowa — kasjerka.

Bieżące sprawy muzealne omawiano na posiedzeniach kolegium naukowego (9) i na posiedzeniach zespołu dyrekcyjnego (4).

W okresie sprawozdawczym przeprowadzono remont kotła c.o., dokonano remontu mikrobusu „Ny-

sa", naprawiono barakowozy znajdujące się na terenie wykopalisk w Moraczewie.

Dla ekspedycji wykopaliskowych zakupiono m. in. barakowóz typu biuro-hotel, 2 stoły turystyczne, 10 krzeseł turystycznych, 20 stołeczków składanych, 3 łóżka turystyczne, teodolit. Pracownię fotograficzną wyposażono w nowy aparat fotograficzny Pentacon six i zegar do powiększalnika a pracownię plastyczną w stół kreslarski.

Posiadając warsztat mechaniczno-elektryczny drob-

ne prace rzemieślnicze wykonywano we własnym zakresie.

O d z n a c z e n i a

Czterech pracowników Muzeum otrzymało zaszczytne odznaczenia państwowe. Złoty Krzyż Zasługi otrzymali: Bożena Cieślakowa i mgr Zbigniew Pieczyński, Srebrny Krzyż Zasługi — Gertruda Krzyżaniakowa i doc. dr hab. Lech Krzyżaniak.